

roaan kiinnostavana ja arvokkaana, ja kuten jo alussa mainitsin, se on terveellistä poikkeamaa vanhoista inttäivistä monarkisteja diabolisoivista ja tasavaltalaista voittajaa sankarillistavista myyteistä. Hänen lähestymistapansa päättyy kuitenkin kauas historian tutkimuksesta, kun se hyväksyy vain valtiosääntöteoretisoinnin linssit.

Lopuksi on sanottava, että Rasilaisen artikkelin lopetus on aivan merkillinen. Hän nimittäin todistelee vielä monarkismia historiallisesti epäoikeutetuksi hankkeeksi vetoamalla 1930-luvun kansalliseen eheytymiseen ja – trendikkäästi kyllä – talvisodan yhtenäisyyteen. Sanomana on, että monarkismi ei olisi mahdollistanut näitä 1930-luvun lopun ilmiöitä. Tällainen viittaus on kuitenkin absurdi ja anakronismissaan omiutuinen historian tutkijan esittämäksi. On nimittäin aika mahdotonta olettaa, että Suomenkaan monarkismi olisi voinut selvitä Saksan romahduksesta ja Versailles'n rauhasta. Voittoisa Entente olisi vaatinut kruunustaluopumista, eikä elintarvikepulalla nääntyvä, uutta tukea itää vastaan janoava Suomi olisi voinut pitää siinä tilanteessa hesseniläisestäään kiinni. Suomalainen monarkismi olisi voinut säilyä vain, jos maailmansodan tuloksena olisi ollut vähintään sellainen tasapeli, joka olisi jättänyt Saksan Itämeren piirin valtiaaksi. Ja jos puolestaan niin olisi käynyt, olosuhteet olisivat olleet aivan toisenlaiset koko Euroopassa, samoin niin maailman kuin Suomen 1930-luvut. Korpraali Hitlerille olisi tuskin ollut poliittista kasvualustaa, ja silloin on täyttä spekulatiota, olisiko Suomikaan ollut marraskuussa 1939 kohtaamassa talvisotaa.

Tuntuu hieman siltä, että matkassa ovat kovin heikot argumentit, kun niiden puolesta täytyy kutsua apuun 60-vuotiaan talvisodankin muisto, ja vieläpä asiassa, jonka kanssa sillä ei ole mitään tekemistä.

VELI-PEKKA LEPPÄNEN

Vielä Skp:n hajaannuksesta

Valt.tri Veli-Pekka Leppänen kommentoi dos. Kimmo Rentolan kirjoitusta (HAik 3/99, s. 284–287), jossa Rentola arvioi Leppäsen väitöskirjan "Kivääri vai äänestyslippu? Skp:n hajaannus 1964 – 1970".

■ Päälimmäisenä piirteenä näen sen, että monin paikoin Rentola on tulkinut kirjaini – sen kansikuvia myöten – niin kuin sie-lunvihollinen tulkitsee raamattua. Asiallista täsmällisyyttä minäkin kannatan, pilkkumaisuutta en. Toiselta puolen häneltä ohittuu sellaisia Aspekteja, joita kirjastani kiistatta löytyy – mutta joita hän yhä jää kaipaamaan. Esimerkkinä tällaisesta käy hypoteesi "Neuvostoliiton ns. johtavasta roolista", josta Rentola rakentaa omaa hajaannusteoriaansa. Kuitenkin Kremlin 'johtava rooli' skpläisten riita-aiheena esiintyy pitkin kirjaa, kirkkaimmin kai toteamuksessani heti kärkeen (s. 13): "[Skp:n] sisäinen skisma kiertyi useinkin juuri siihen, missä määrin erehtymätön oli käsitys Nkp:n ylivoimaisesta kokemuksesta ja sen historiallisesti hankkimasta vankkumattomasta johtoroolista." Vaikkei se suinkaan ole ainut kohta jossa painotan neuvosto-ongelmaa, niin en ole halunnut joka välissä truisesti toistaa, että 'toverit, muistakaa Nkp!'

Rentolan mukaan Skp:n vähemmistö ei "voinut rummuttaa Neuvostoliiton roolia aivan täydellä vimalla". Mielestäni Nkp:n erehtymättömyys tuotiin kyllä esiin täysin palkein, erityisen vahvasti juuri ennen ja jälkeen tshekkimiehityksen, ja toistettiin vielä monina tulevina vuosina.

Samassa yhteydessä Rentola esittää 1960-luvun Sdp:n olleen "menossa sinne mistä Skp oli tulossa, Nkp-suhteisiin". Tämä on hätkähdyttävä teesi. Ensinnäkään Skp(-johto) ei ollut mitenkään 'tulossa' Nkp-suhteista – se vain löyhensi niitä katkomatta talousriippuvuuttaan – eikä Sdp missään tapauk-

nessa ollut 'menossa' senkaltaiseen bulvaanin asemaan, jossa kommunistit ikävimmillään olivat olleet – ja vähemmistökommunistit olivat yhä.

Rentolahan kuvasi väitöskirjassaan (1994, s. 99) *tulossa–menossa*-vertauksella onnistuneesti Poika Tuomisen ja Mauri Ryömän poliittisia eroavaisuuksia, mutta ei se joka paikkaan sovellu.

Totta on, että Skdl jää kirjassa ”pahasti sivuun”. Sen olenkin heti tutkimuskysymyksiä rajatessani (s. 18) kertonut, mutta Rentolasta on edelleen tärkeää huomauttaa asiasta. Mikä mieli ja tarkoitus sitten jää tutkijan aihe- ja aikarajauksille, jos suora ja perusteltu ilmoituskaan ei riitä? Skdl:ää olen käsitellyt tilanteiden mukaan, mutta sen systemaattinen seuranta ei tällä kertaa kuulunut tutkimuksen keskiöön. Rentolan kuin omana löytönään korostaman seikan, että Skdl:n piirijärjestö oli ”politiikanteon väylä ja puolue-enemmistön järjestöllinen selkänöjä siellä missä vähemmistö vallitsi puoluepiiriä”, olen esittänyt yksiselitteisesti mm. tärkeää Turkua koskettelevassa luvussa (s. 269–273). Lisäksi oli vielä Kymenlaakso, jossa vähemmistö isännöi *molempia* piirijärjestöjä. Siellä 'saarislaisten' oli organisoituttava Kansan Uutisten levikkijaoston ympärille, mikä kirjastanikin ilmenee.

Ay-puoleen pätee pitkälti sama kuin Skdl:ään. Sieltä Rentola näkee puuttuvan ”liittojen kommunistijohtajien analyysin ryhmänä”. Näistä enemmistökommunisteista keskeisimmät – Saarisen, Hautalan, Salomaan ja Elomaan – olen huomioinut yksilöinä, heidän taustansa ja toimintansa. Sitäpaitsi kyllähän ”reformikokemuksta, perehtyneisyyttä yhteiskunnan mekanismeihin” oli vähemmistöläisilläkin, esimerkkinä ministerit Leo Suonpää ja Erkki Tuominen.

Skdl-kohdassa Rentola linkoaa yhden täysin oudon lauseen: ”Jos osapuolisopimus [1970] olisi sitonut koko kansandemokraattista liikettä, se ei olisi kestänyt, ei edes syntynyt.” Tämä ei pidä lainkaan paikkaansa. Skp:n osapuolten solmima pakkosopu kiintiöineen satoi paitsi kommunisteja niin koko Skdl:ää, sen toimitsijapaikat ja raha-avustukset mukaan lukien.

Kun arvioin Supo-aineiston *peruspiirteek-*

si ”korkealaatuisten totuudellisuuden”, niin sekin on Rentolasta ”liikaa sanottu”. Kantaansa hän perustelee materiaaleista löytyvillä ”kulkupuheilla, juoppojen jorinoilla, luuloilla ja olettamuksilla, paniikilla ja paranoialla”. Tottakai niissä oli mukana monennäköistä, kun raportöörit lienevät kirjanneet ylös lähes kaiken, mutta uskon ammattitutkijoiden lähdekriittisesti osaavan erotella joutavan krääsän seasta olennaiset poliittiset tiedot. Täsmennän sen verran, että tarkoitin juuri seulotun informaation 'korkealaatuista totuudellisuutta'.

Sitten yhden lähteen ongelma. Operoidessani paikoin yhdellä (tapauksittain luotettavaksi arvioimallani) lähteellä olen samalla pitänyt huolen siitä, että lähdepohjan kapeus tulee lukijan tietoon. Toisinaan historian tutkimuksessa joutuu yhden tukipisteen varaan, mutta Rentola näyttää edustavan ääriarovaista kantaa, että sillä lailla saatujen tiedonsirujen julkistaminen on luvattonta. Olen toista mieltä, luonnollisesti tilannekohtaista harkintaa soveltaen.

Kommunistien yksityiselämän poliittisävyisen selvittelyn Rentola leimaa yksikantaan ”juoruiluksi, jonka näyttö on hento, samoin yhteys teemaan”. Jos hän vaikkapa ei näe erään johtokommunistin rakastajattaren ja tämän skp-läisen aviomiehen tekemän ison kavalluksen 'yhteyttä teemaan', niin sitten hän ei sitä näe. 'Lahden kavaluksesta' käytin kolmeakin eri näyttöä, juoruja en yhtäkään. Naiskansanedustajan tapaus taas osoittaa, miten sattumanvaraistakin skp-läisten puolentalinta saattoi olla. Tärkeän skp-läisen ”hermoromahdus tulkin-toineen” ei sekään käy Rentolalle, joka omassa väitöskirjassaan (1994) tulkitsee aivan surutta erään 1930-luvun – ja 1994 vielä eläneen – tärkeän skp-läisen hermoromahdusta.

Rentola vaatii, että Prahasta minun olisi pitänyt ehdottomasti vierailta Berliinin SED-arkistossa. Miksi Berliini, miksei samantien Sofia, Ulan Bator tai Havanna, joiden puoluepäämajoihin Skp:llä oli yhtäläillä säännölliset veljessuhteet? Vastaus lienee siinä, että Rentola oli itse juuri käynyt Berliinissä. Jos hän olisikin mennyt Bukarestiin, olisiko pitänyt matkustaa perässä? Tiedän

tätä lähdefetisismiä harjoitettavan yliopiston varoilla melko paljon, mutta minulla ei siihen ole ollut tilaisuutta eikä suurta haluaakaan.

Ylipäänsä silmämääränäni on ollut rajata tutkimus melko täsmällisesti hajoamisen kronologiaan ja sen analyysiin, enemmän supistaa kuin laventaa, mitä Rentola näyttää edellyttävän.

Olen vakavasti sitä mieltä, että Suomen kommunistien hajaannusprosessia voi pätevästi tutkia myös pääosin kotimaisin lähtein ja skp-läisestä näkökulmasta. Tämän katsannon määrää se 1960-luvun "puolue-taistelun autonomisuus", jota jo johdannossa (s. 18) korostin. Ulkomaiset täydennykset eivät ole pahitteeksi, mutta Skp:n riidan päänäyttämö sijaitsi Kulttuuritalolla. Ja arkistojaan panttaavassa Moskovassa oli merkittävin ulkopuolinen estradi.

Dosenttitasoisen opponentin ammattikieleen eivät muuten kuulu sentapaiset ilmai-

sut kuin "tekijä on valittelevinaan Moskovan [arkistojen] nykytilannetta". Se ei ole Rentolalta yleensä eloisesti pulppuavaa tyyliä, se on arroganssia.

Samaan luokkaan menee hänen puheensa "esitarkastajien painostuksesta päkistetyistä" johtopäätösluvusta. Siitä muistuu pieni analogia: Rentolan omassa väitöstilaisuudessa talvella 1994 opponentti Osmo Jusilla kyseli puuttuvan johtopäätösluvun perään, mihin väittelijä vastasi osapuilleen niin, että 'en pitänyt moista rautalankaosastoa tarpeellisena'.

Dosentti Rentolan väitettä "tekijän tietystä ylimielisyydestä suhteessa tutkittaviinsa" en tunnusta ollenkaan oikeaksi. Sitävastoin yllätyksekseni tunnistan Rentolassa tiettyä ammatillista ylemmyydentuntoa ja reviiirin-suojelua. Muuan kollega tokaisi hänen haluavan pysyä "pihan kinginä", mutta tässä asiassa olen ainoastaan yhden lähteen varassa.